

Els Pubill de l'altre costat de la frontera

Autor: Santiago Tarín

Data de publicació: 16-03-2017

El llibre 'Els gitanos catalans de França' de l'Eugeni Casanovas explica la diàspora d'aquest col·lectiu, avui present en més de 160 comunitats de França. Reproducció d'un article aparegut a la Vanguardia Digital.

Als puristes els podria agafar un atac, però la cosa és així. Segons a quin lloc de França siguis, si et poses a xerrar en català et diran: "Tu parles gitano!" No ens n'hem d'estranyar. Al país veí hi ha 160 comunitats gitanes que descendeixen d'avantpassats que hi van emigrar des de Catalunya al segle XVIII. Encara conserven els seus costums i un idioma que per ells és el propi. El periodista i escriptor Eugeni Casanova ha recopilat ara en un llibre, Els gitanos catalans de França la història d'aquesta diàspora i de com aquests col·lectius mantenen una identitat i fins i tot uns gustos musicals molt semblants, i explica que hi ha cognoms comuns a banda i banda de la frontera, com ara Malla, Cargol o Pubill, el que tenia el rei de la rumba catalana, Peret.

Casanova ha recorregut França buscant aquestes comunitats, i n'ha localitzat 160. No totes són a prop de la frontera espanyola, com es podria esperar, sinó que han arribat molt més al nord: als voltants de París i al departament del Pas-de-Calais; i fins i tot n'ha localitzat a prop del límit amb Bèlgica. El que no és possible saber, aclareix, és quants són: la legislació francesa prohibeix taxativament fer censos agafant com a paràmetre la raça o la religió. Amb eines alternatives, com les oenagés, el periodista calcula que n'hi ha més de deu mil.

Aquesta és la història d'un gran èxode; en realitat, d'un pelegrinatge perpetu, que és el dels gitanos, el poble transhumant per naturalesa. El llibre explica que el seu origen s'ha de buscar en poblacions nòmades del centre de l'Índia que a mitjan segle X van emigrar a Pèrsia, on es van assentar durant un temps i van donar lloc a la nació gitana. Però no s'hi van quedar: d'allà van passar als Balcans. Després els camins són diversos, però sempre els recorrien amb vistoses caravanes pel seu vestuari alegre, per les joies que portaven i per la distinció que donaven al seu cap. Casanova explica que el 1425 ja són vistos al Pirineu. Se'ls valorava per les seves habilitats musicals, per la destresa

que tenien en l'acrobàcia i per la perícia a l'hora d'ensinistrar animals. L'escriptor també dona una data sobre la seva arribada a Barcelona, segons detalla el dietari del Consell de Cent: 9 de juny del 1447. Entre ells es deien zíngars, però les nacions que van travessar els van posar altres noms, com ara bohemis o egipcianos paraula de la qual deriva - gitano.

Des que van arribar a la Corona d'Aragó van tenir dificultats. Ja el 1512 es van adoptar les primeres mesures repressives contra ells, a les Corts de Montsó, i des d'aleshores trobem una rastellera de prohibicions durant anys, però que, segons els estudiosos, realment van tenir pocs efectes pràctics: els gitanos no van desaparèixer de la vida pública espanyola al llarg del segle XVII, perquè molts aristòcrates els protegien i la seva fama en el món de la faràndula els proporcionava la protecció de les classes populars.

En aquells temps trobem gitanos servint als exèrcits espanyol o francès, però eren essencialment coneguts com a tractants de cavalls, que anaven de fira en fira. Els Reis Catòlics ja havien intentat frenar la seva itinerància i van ordenar que s'assentessin en llocs fixos, es dediquessin a oficis clàssics o es posessin sota la protecció d'un senyor. En aquesta època tan reculada ja comprovem els prejudicis contra ells, igual com passava amb altres minories, com els jueus o els moriscos. Casanova posa en relleu que una de les acusacions que es formulava contra ells era la d'antropofàgia, sustentada en un procés de la Inquisició en què les confessions s'obtenien sota tortura. Al segle XVIII va canviar definitivament la seva sort. Els prolegòmens van ser els diferents censos ordenats per les autoritats. Per exemple, el de Catalunya el 1729, que va donar el resultat de 429 famílies en 29 localitats. D'aquesta llista en van ser exclosos els militars. Aquesta disposició era idèntica a la que havia pres abans Castella, perquè a partir d'un padró semblant es va ordenar l'assentament dels gitanos en 40 poblacions. Llavors moltes d'aquelles famílies es van dedicar a l'agricultura.

Llegint aquesta narració, un no es pot sostreure a la idea que tot està inventat, que les tragèdies de la història són cícliques, mentre que les alegries són lineals. El racisme i la intolerància sempre tornen. L'exemple més palpable per als contemporanis és el nazisme, i ara veiem com partits amb idees radicals recullen milers de vots, però altres successos anteriors són equiparables. Així, el 1746 es va ordenar un cens general de tots els gitanos d'Espanya en què es van incloure 881 famílies, unes dotze mil persones.

Aquest va ser el pas previ per al que passaria després. L'episodi s'ha conegut històricament com a Presó General dels Gitanos o, més popularment, la Gran Batuda. Va ser el 1749, durant el regnat de Ferran VI, i va ser organitzada pel marquès de La Ensenada. La matinada del 30 de juliol van ser arrestades totes les persones d'aquesta ètnia, superant fins i tot el nombre del cens, segons alguns erudits. Les forces desplegades per a aquesta acció van tancar els carrers de les 75 poblacions on hi havia comunitats, i van avançar casa per casa, fins ben entrat el primer dia d'agost. Els homes van ser portats a mines o casernes, juntament amb els seus fills de més de set anys; els nens més petits van anar a parar a presons amb les seves mares. Eugeni Casanova explica que van ser portats a llargues caravanes sense aturar-se, i escriu que "la gran paradoxa va ser que es va capturar els gitanos que estaven més integrats, i les mesures van ser poc efectives contra els nòmades, que teòricament eren els que provocaven més rebuig entre la societat païa". Va haver de canviar el rei perquè els gitanos deixessin els presidis. El 1763, ja amb Carles III al tron, es va notificar que serien indultats, tot i que molts ja havien mort a les presons.

És en aquest marc d'assentaments obligatoris i detencions quan comença l'èxode de gitanos catalans a França. En aquells temps les fronteres no eren com ara: la línia invisible que separava un país de l'altre era molt més permeable. Així que a Espanya la situació s'enduria, els nòmades posaven a rodar els seus carros. Els decrets de Nova Planta van ser el tret de pistola definitiu per a la diàspora. Els gitanos de l'Empordà van començar a anar-se'n a França. Primer a Perpinyà i a altres poblacions properes. Després, cada vegada més al nord: a Normandia, als voltants de París. Aquells gitanos del segle XVIII continuaven sent experts en cavalls, i també se'ls valorava com a esquiladors. Recorrien les fires de bestiar i es guanyaven la vida a la temporada que s'extreia la llana de les ovelles. I continuaven parlant en català.

Al segle XXI els seus descendents continuen a França. El cavall ha donat pas a la venda ambulant, i el seu idioma ha rebut influències. Ara ja passa que els joves parlen entre ells en francès, i amb els seus pares i avis en català, explica Casanova. Les seves comunitats han donat personalitats notables en el món de l'art. El nen de L'infant salvatge de Truffaut era Jean Pierre Cargol, i un altre gitano, Kendji Girac, va guanyar la tercera edició de la versió francesa de The Voice: la plus belle voix. Per no parlar dels Gypsy King o de Manitas de Plata, el gran guitarrista flamenc.

Ricard Valentí és el president de l'Associació de Joves Gitanos de Gràcia i ell mateix té família a Perpinyà. Explica que les comunitats d'aquí i d'allà no tenen una estreta relació, però continuen reunint-se en casaments i funerals, i tenen costums comuns, com el respecte per la família i el culte a la gent gran. I, segons on siguis de França, si et poses a xerrar en català, et diran que parles gitano. "Els tenen una altra mentalitat", descriu, però mantenen les seves arrels, i sempre contracten orquestres de Barcelona per als actes que organitzen, perquè els apassiona el tanguillo per rumbes.

A banda i banda de la frontera, un col·lectiu té uns orígens comuns i comparteix identitat, i música; i manté una llengua que és la seva, la pròpia, el català. Són els Cargol, Malla i Pubill de l'altre costat de la frontera: els gitanos catalans de França.

<http://www.lavanguardia.com/encatala/20170122/413581070175/els-pubill-de-laltre-costat-de-la-frontera.html>

SANTIAGO TARÍN, Barcelona 22/01/2017 02:10